

КОНТРОЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК ЧЕРЕЗ ФОРМАЛЬНУ ТА НЕФОРМАЛЬНУ ОСВІТУ:

Стаття 14 Конвенції Ради Європи
про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому
насильству та боротьбу з цими явищами
(Стамбульська Конвенція)

Проект Ради Європи
«Боротьба з насильством стосовно жінок
в Україні – Етап II» (COVAW-II)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

КОНТРОЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК ЧЕРЕЗ ФОРМАЛЬНУ ТА НЕФОРМАЛЬНУ ОСВІТУ:

Стаття 14 конвенції Ради Європи
про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому
насилюванню та боротьбу з цими явищами
(Стамбульська Конвенція)

Документ підготували:

Елері Батлер,
Міжнародна консультантка

Людмила Гриценко,
Національна експертка

*Погляди, викладені в цьому документі,
є відповідальністю його авторів і
можуть не співпадати з офіційною
політикою Ради Європи.*

Дозволяється відтворення уривків (до 500 слів), за винятком комерційних цілей, якщо збережено цілісність тексту, уривок не вирваний з контексту, не надає неповну інформацію та іншим чином не вводить читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту.

Текст оригіналу завжди необхідно позначати таким чином:
«© Рада Європи, рік публікації».

Усі інші запити стосовно відтворення/перекладу всього документа чи його частини надсилати до Департаменту Комунікацій Ради Європи (Страсбург — Cedex F-67075 ao publishing@coe.int).

Усю іншу кореспонденцію стосовно цього документа направляти до Відділу з питань гендерної рівності Генеральна дирекція з питань демократії та людської гідності.

Дизайн та макет:
ФОП Ніжинська Юлія Володимирівна

Фото: © Shutterstock

© Рада Європи, квітень, 2024

Зміст

---

1. ВСТУП	4
2. ПРЕДМЕТ І МЕТА	11
3. КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ	13
4. КОНТРОЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК: ЗАХОДИ У ФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ	15
4.1 Навчальні ресурси та матеріали	16
4.2 Убезпечення та підтримка	19
4.3 Участь та залучення дітей, молодих людей й сімей	21
4.4 Заходи на рівні громади	22
4.5 Робота з місцевими службами	23
4.6 Поширення цієї роботи по всій організації	25
5. КОНТРОЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК: ЗАХОДИ У СФЕРІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	28
5.1 Молодіжні служби	29
5.2 Спортивні та розважальні заклади	31
5.3 Медіа	33
ДОДАТОК 1: ПРИКЛАДИ ПЕРСПЕКТИВНИХ ПРАКТИК	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ПРИМІТКИ	48

1. Вступ

Насильство стосовно жінок та домашнє насильство вкорінені у нерівних владних відносинах між жінками та чоловіками, шкодять здоров'ю й добробуту та є основною причиною смертності жінок у багатьох країнах. Це одна з найпоширеніших глобальних форм дискримінації стосовно жінок та суттєве порушення прав людини.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) є знаковим договором, який зобов'язує держави протидіяти насильству стосовно жінок, зокрема домашньому насильству.

Ця новаторська міжнародна угода визначає заходи щодо запобігання та захисту, ефективного переслідування й притягнення до відповідальності порушників, а також скоординовану політику та системи, які надають пріоритетам і побажанням постраждалих центрального значення у будь-яких діях.

У Стамбульській конвенції насильство стосовно жінок визначено так:

” ... всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті.¹

Насильство стосовно жінок та домашнє насильство набувають багатьох форм; це може бути, серед іншого, каліцтво жіночих геніталій, примусові шлюби, зґвалтування та сексуальне насильство, насильство, пов'язане з «чесцю», насильство в інтернеті, сексуальні домагання та булінг (цькування), сексуальне насильство стосовно дітей, переслідування та торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації. Попри те, що від цих форм насильства страждають і чоловіки, і жінки, вони непропорційно частіше трапляються з жінками та дівчатами.

Цей Контрольний список складено на виконання Статті 14 Стамбульської конвенції, яка зосереджується на запобіганні через формальну та неформальну освіту. Він орієнтований на фахівців, що працюють у вказаній сфері, та ґрунтується на національних і міжнародних експертних знаннях із питань гендерної рівності й насильства стосовно жінок. Відповідно до Статті 3 Стамбульської конвенції термін «жінки» охоплює жінок і дівчат, а термін «чоловіки» включає і чоловіків, і хлопців; якщо згадується конкретно насильство щодо дітей, мається на увазі досвід і дівчат, і хлопців.

Цей Контрольний список є механізмом саморегулювання, який допоможе організаціям долучитися до заходів в освітніх установах із запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству. Він був розроблений на підтримку проекту Ради Європи [*«Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні — Eman II» \(COVAW-II\)*](#). Цей проект також спрямований на підтримку реалізації Стамбульської конвенції в Україні з метою кращого захисту прав жінок і в такий спосіб сприяти створенню кращого рівноправного суспільства для всіх.

Хоча контрольний список має слугувати дорожньою картою для надавачів освітніх послуг, його не слід розглядати як обов'язковий для виконання. Організації самі вирішуватимуть, які із запропонованих заходів вони зможуть реалізувати відповідно до національних потреб та наявних ресурсів.

Про Статтю 14 Стамбульської конвенції

Глава III Стамбульської конвенції вимагає від усіх сторін виконання зобов'язань щодо запобігання насильству. Сюди входять усі заходи, необхідні для заохочення змін у соціальних і культурних моделях поведінки з метою викорінення забобонів, звичаїв, традицій та всіх інших проявів, які засновані на ідеї неповноцінності жінок або на стереотипних уявленнях про роль жінки та чоловіка.

Робота з досягнення соціальних і культурних змін має включати реалізацію програм і заходів, спрямованих на розширення прав і можливостей жінок та дівчат, а також заохочувати всіх, особливо чоловіків і хлопців, до активної участі у запобіжних заходах. Чоловіки та хлопці відіграють важливу роль у викоріненні гендерної нерівності та насильства стосовно жінок, а їхня участь у розбудові рівноправного суспільства приносить значну користь жінкам, чоловікам, дівчатам, хлопцям та суспільству в цілому (Рада Європи, 2023).

У Статті 14 Глави III Стамбульської конвенції визнається, що освітнє середовище має відігравати критично важливу роль у сприянні гендерній рівності, зокрема у боротьбі з гендерними стереотипами та сексизмом, а також у підтримці позитивних, ненасильницьких стосунків взаємної поваги. У такий спосіб вони забезпечують найважливіші елементи, необхідні для припинення насильства стосовно жінок і домашнього насильства, а також запобігання йому.

” Зосередження уваги на освіті є ключовим пріоритетом, оскільки мільйони учнів щороку зазнають переслідувань і насильства в школах і навколо них по всьому світу

(Закон про безпечну освіту від 2018 р.). Також є докази того, що вчителі, особливо чоловіки, можуть зловживати своїм положенням, а сексуальні домагання стосовно дівчат і молодих жінок у школах є особливо поширеним явищем. Вчительки також можуть бути вразливими до насильства і зазнавати домагань і насильства з боку колег, учнів та керівництва школи.²

Статтю 14 Стамбульської конвенції вимагається від Сторін здійснювати необхідні заходи для включення **навчальних матеріалів у формальні навчальні програми на всіх рівнях здобуття освіти** (початковому, середньому, та вищому). Ці матеріали мають бути адаптовані до можливостей учнів, що розвиваються, і зосереджуватися на рівності між жінками й чоловіками, нестереотипних гендерних ролях, взаємній повазі, вирішенні конфліктів у міжособистісних стосунках без насильства, гендерно зумовленому насильстві стосовно жінок і праві на особисту цілісність.

Хоча Стаття 14 зосереджується саме на навчальних матеріалах, є докази того, що застосування загальношкільного чи загальноосвітнього підходу має значні позитивні переваги як для закладу освіти, так і для молодих людей. Ці переваги поширюються на учнів і громадян, а також сприяють підвищенню мотивації учнів, розвитку та ефективності працівників.

Заклади освіти мають всі можливості для впровадження загальноосвітнього підходу до запобігання насильству шляхом викладання та створення середовища, яке не терпить насильства та нерівності, що лежать в його основі, а також шляхом створення таких умов. Цей метод уможлиблює та структурує навчання, заохочує поведінкові зміни, покращує доступ до підтримки та гарантує, що позитивне використання навчальних матеріалів в одній сфері освіти не призведе до погіршення в інших сферах через дії, які поглиблюють нерівність.

Реалізація комплексного освітнього підходу до запобігання насильству вимагає як включення навчальних матеріалів у навчальну програму, так і їх інтеграції у позапрограмані заходи, підготовку вчителів та залучення громади. Це підвищує ймовірність впровадження питань гендерної рівності й запобігання насильству стосовно жінок у навчальний процес у всьому закладі.

Стаття 14 Стамбульської конвенції також вимагає від Сторін здійснення необхідних заходів для *просувати ці принципи в закладах неформальної освіти, а також у **спортивних, культурних і розважальних закладах та засобах масової інформації.***

Такі заклади неформальної освіти є місцями, де діти та дорослі навчаються й відтворюють установки, поведінку й соціальні норми, тому поширення цих принципів може сприяти впровадженню змін в установках та поведінці у знайомому середовищі.

Наприклад, молодіжні служби можуть працювати з молодими людьми, які пропустили навчання у системі формальної освіти, над такими проблемами, як здорові стосунки та гендерні стереотипи. Спортивні організації та організації, які спеціалізуються на дозвіллі, також мають можливість боротися з негативними установками й практиками, а також зміцнювати інклюзивну, справедливу, здорову й безпечну поведінку та середовища.

Медіафахівці також є важливими союзниками у підвищенні обізнаності щодо поширеності й суспільного визнання. Активне висвітлення у ЗМІ може значно вплинути на громадську думку, а навчальні програми можуть також покращити соціальні мережі та цифрову грамотність.

Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні

Близько 75% українських жінок зазначили, що зазнали однієї з форм насильства з 15-річного віку, зокрема насильства з боку інтимного партнера, сексуального насильства з боку інших осіб, сексуальних домагань та переслідування. Близько 67% жінок зазнали психологічного, фізичного чи сексуального насильства з боку партнера чи іншої особи з 15-річного віку (ОБСЕ, 2019).

Попри загальний брак послідовних даних про насильство стосовно жінок та домашнє насильство в Україні, наявні цифри свідчать про те, що у 2018 році Національна поліція зафіксувала 115 000 звернень про домашнє насильство; у 2019 році їх кількість зросла майже на чверть, а у 2020 році — на 50%. Майже 80% заяв надійшли від жінок, а більшість повторних актів насильства була вчинена колишнім чи нинішнім партнером.³

Таке зростання кількості звернень збіглося з ухваленням нового Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у 2018⁴ році та наступною криміналізацією домашнього насильства у 2019 році. У 2020 році Указ Президента «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» підтвердив, що Україна прагне досягти нульової толерантності до домашнього насильства.⁵

У 2020 році Україна також заявила про свою прихильність до «Партнерства Біарріц за гендерну рівність» — глобальної коаліції, спрямованої на досягнення повного розширення прав і можливостей дівчат і жінок у всьому світі. Серед зобов'язань України — навчання дітей принципам гендерної рівності та запобігання насильству.

У 2021 році кількість випадків домашнього насильства, зареєстрованих Національною поліцією в Україні, зросла до 326 000, що на 56% більше порівняно з 2020 роком і в чотири рази більше порівняно з 2017 роком. Кількість термінових заборонних приписів, виданих поліцією, зросла на 19%, а кількість порушників, які перебувають під контролем поліції, зросла на 11%.⁶

У розпал пандемії Covid-19 сервісна мережа України надала підтримку 47 300 особам, які постраждали від насильства, а у 2020 році національна Гаряча лінія з запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерній

дискримінації, функціонування якої забезпечує громадська організація «Ла Страда-Україна», надала допомогу у 62 000 випадків.⁷

Після російського вторгнення кількість повідомлень у поліцію про домашнє насильство знову зросла: з січня по квітень 2022 року зафіксовано майже 67 000 звернень до поліції, що на 40% більше, ніж за аналогічний період 2021 року. Так само зросла кількість дзвінків на національну Гарячу лінію з запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерній дискримінації ГО «Ла Страда-Україна», особливо в серпні 2022 року, коли кількість дзвінків сягнула майже 5 000, що більше ніж на 50% перевищило показник за той самий місяць попереднього року.⁸

За офіційними даними справжній масштаб насильства над жінками та домашнього насильства недооцінений, оскільки офіційно реєструються лише 15% усіх випадків насильства.⁹ Постраждалі стикаються з низкою перешкод на шляху до отримання допомоги та підтримки, зокрема зі страхом бути звинуваченими, засудженими або зі страхом помсти з боку кривдника. Недовіра частини постраждалих до державних служб супроводжується регіональними та загальнонаціональними відмінностями в політиці та рівнях доступу до підтримки та втручань.

Разом із наслідками пандемії Covid-19 війна ще більше посилила поширеність насильства, пов'язані з нею витрати,¹⁰ досвід та вплив насильства стосовно жінок в Україні. Пов'язане з конфліктом насильство стосовно жінок, включно із сексуальним насильством, пов'язаним з конфліктом (СНПК), вчиняється не лише протилежною стороною, яка воює, а й державними службами оборони та миротворцями.¹¹ Сюди може входити згвалтування, сексуальні тортури, проституція та торгівля людьми, примусова вагітність або аборт, примусова стерилізація, примусовий шлюб та інші форми сексуального насильства. Жінки та дівчата також піддаються підвищеному ризику сексуального насильства на контрольно-пропускних пунктах в'їзду-виїзду та через збільшену військову присутність у житлових районах.

Постраждалі також мають менше можливостей доступу до підтримки через руйнування систем правосуддя, охорони здоров'я та інших систем, а на територіях, що постраждали від конфлікту, правоохоронні органи, медичні та інші служби підтримки зазнали серйозного виснаження. Шляхи скерування та інформація про доступні послуги також можуть бути неузгодженими, а суспільні норми та переконання можуть підкріплювати погляди, які нормалізують насильство стосовно жінок.¹²

Попри зазначене вище Україна продемонструвала відданість справі боротьби з насильством стосовно жінок як під час війни, так і в мирний час. Ратифікація та імплементація Стамбульської конвенції стала значним кроком уперед у приведенні Україною заходів у відповідність до міжнародних стандартів щодо запобігання, захисту та переслідування насильства стосовно жінок та домашнього насильства.

Сьогодні пріоритети України включають приведення законодавства у відповідність до Стамбульської конвенції, надання адекватних соціальних послуг постраждалим, а також розробку навчальних програм для фахівців (Рада Європи, 2023). Також визнано, що імплементація Стамбульської конвенції є особливо актуальною під час війни, враховуючи важливість проблеми насильства стосовно жінок як проблеми прав людини.

Підхід України до розв'язання проблеми насильства стосовно жінок також підтримується Стратегією забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, яка діє до 2030 року. Крім того, Україна підтвердила свою відданість пріоритетам Ради Європи у сфері гендерної рівності, як зазначено у Плані дій Ради Європи для України (Рада Європи, 2022). Цей План дій надає пріоритетну підтримку українським органам влади у впровадженні Стратегії Ради Європи з гендерної рівності та Стамбульської конвенції, а отже спрямований на трансформацію життя окремих осіб, сімей, громад та суспільства в цілому.

2. Предмет і мета

Міністерство освіти і науки України звернулося з проханням розробити Контрольний перелік для закладів освіти, який містив би пропозиції щодо підтримки зобов'язань надавачів освітніх та інших послуг щодо імплементації Статті 14 Стамбульської конвенції.

Відповідно до Стратегії впровадження гендерної рівності в Україні, заклади освіти зобов'язуються комплексно впроваджувати принципи рівних прав і можливостей та недискримінації в системі освіти, а також впроваджувати гендерний підхід на всіх рівнях освіти. Сюди входить зобов'язання забезпечити зростання молодих людей без жодних стереотипів і дискримінації, а також проводити навчальні програми для закладів освіти з метою забезпечення рівних прав і можливостей.

Це Контрольний перелік для фахівців не лише є практичним і корисним орієнтиром для закладів формальної й неформальної освіти щодо імплементації Статті 14 Стамбульської конвенції, а й також сприяє наданню підтримки ширших зобов'язань щодо впровадження гендерної рівності.

Цей перелік заохочує заклади освіти запровадити на всіх рівнях їхніх організацій цілісний освітній підхід для поширення гендерної рівності й запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству.

Він містить пропозиції, запитання для самооцінки та підходи, які можна впровадити в межах наявних навчальних та управлінських практик. Цей підхід уже реалізується в багатьох місцях по всій Європі. У Розділі 6 містяться приклади досліджених прецедентів.

Цей Перелік підтримує надавачів послуг неформальної освіти у впровадженні принципів передових практик у спортивних, культурних та розважальних закладах, а також у ЗМІ. Крім того, це актуально для громадських організацій, які мають експертний досвід у сфері запобігання та реагування на насильство стосовно жінок та домашнє насильство, які також повинні отримати ресурси, щоб працювати разом із закладами освіти для виконання цієї життєво важливої роботи. Інформування про насильство в межах формальної та неформальної освіти може призвести до збільшення кількості звернень до місцевих спеціалізованих служб, які також можуть допомогти у підготовці фахівців та проведенні занять у школах або громаді.

Метою цього Контрольного переліку є:

■ дозволити надавачам послуг формальної та неформальної освіти розглянути практичні пропозиції для імплементації Статті 14 Стамбульської конвенції;

■ допомогти надавачам освітніх послуг оцінити обсяг запропонованих заходів, яких вони вжили для просування рівності та запобігання насильству у спосіб, прийнятний для учнів та широких кіл громадськості;

■ надати приклади перспективних практик для визначення напрямків, які потребують додаткових заходів.

Цей Контрольний перелік слід читати разом з іншими документами з добірки Ради Європи [«Запобігання насильству стосовно жінок через формальну та неформальну освіту: Стаття 14 Стамбульської конвенції»](#) (Рада Європи, 2022b).

3. Керівні принципи

Запобігання насильству над жінками та домашньому насильству вимагає щонайменше проведення профілактичної освіти через формальні навчальні програми та неформальні простори, а також інституційні й політичні заходи, підвищення обізнаності, навчання та підтримку персоналу, забезпечення та скерування дітей до фахових служб.

Щоб уникнути завдання подальшої шкоди, заклади освіти мають дотримуватися деяких запропонованих **ключових принципів**:

■ Робота повинна **не завдавати шкоди, ставити безпеку на перше місце та орієнтуватися на постраждалих осіб**, тобто підтримувати безпеку, автономію, конфіденційність та поважати рішення постраждалих.

Діяльність має зосереджуватися на просуванні програм і заходів, спрямованих на розширення прав і можливостей жінок і дівчат, і включати доступ до спеціалізованої підтримки для постраждалих.

■ Робота повинна **враховувати стать, гендер, расу, вік, клас, релігію, сексуальну орієнтацію та інші ознаки ідентичності, ґрунтуватися на правах людини** та усувати першопричини дискримінації й нерівності, щоб гарантувати кожному право на вільне й гідне життя, захищене від насильства та експлуатації.

Діяльність має бути спрямована на задоволення конкретних потреб осіб, які зазнають перехресних і множинних форм дискримінації та невивідних умов.

■ Робота повинна зосереджуватися на **найкращих інтересах дітей та молодих людей**.

Діяльність повинна забезпечити першочергове врахування найкращих інтересів дітей в усіх рішеннях, які їх стосуються.

■ Роботу необхідно вести в громадах та **залучати постраждалих і спеціалізовані громадські служби**, а також спиратися на наявні механізми захисту й профілактики на рівні громади.

Діяльність має зосереджуватися на співпраці з жіночими громадськими службами та спиратися на їх досвід.

■ Робота має **орієнтуватися на партнерство й базуватися на принципах** рівності, прозорості, відповідальності та взаємодоповнюваності.

Діяльність має заохочувати всіх членів суспільства, особливо чоловіків і хлопчиків, до активної участі у запобіганні всім видам насильства стосовно жінок та домашньому насильству.

■ Робота повинна включати необхідні **заходи для просування змін** у соціальних та культурних патернах (шаблонах) поведінки жінок і чоловіків.

Діяльність має бути спрямована на ліквідацію упереджень, звичаїв, традицій та практик, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок та на стереотипних жіночих і чоловічих ролях. Ніколи не можна виправдовувати насильство над дітьми, молодими людьми, жінками чи чоловіками чи обґрунтовувати його культурою, звичаями, релігією, традиціями або так званою «честю».

4. Контрольний перелік: Заходи у формальній освіті

У системі формальної освіти є діти, молоді люди та працівники,¹³ які сьогодні зазнають або вчиняють насильство стосовно жінок та домашнє насильство, робили це в минулому або можуть зазнавати цих явищ у колі своєї сім'ї.

Працівники освіти (вчителі та роботодавці) повинні бути готовими до розкриття інформації від дітей, молоді та дорослих, і з моменту повідомлення знати як та вміти правильно відреагувати у відповідь. Реагування має включати: довіру до слів людини, переконання, що людина не винна у тому що сталося, визнання її сили в тому, що вона розповіла та підтримці, інформування про подальші дії, та про межі конфіденційності, а також допомогу в отриманні доступу до спеціалізованої підтримки в місцевій службі.

Цей Перелік забезпечує впровадження цілісного освітнього підходу до запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Такий підхід заохочує використання навчальних матеріалів на всіх рівнях; при цьому забезпечення дітей, молодих людей та працівників має підтримуватися на рівні всієї установи, а не залежати від відповідальності окремих викладачів.

Міністерство освіти і науки України чітко усвідомлює, що кожен в Україні має право на якісну та доступну освіту. Це включає право на доступ до безоплатної освіти упродовж життя та її здобуття через дошкільну, загальну середню, професійно-технічну, фахову передвищу, вищу, позашкільну освіту та освіту дорослих.¹⁴

З початком повномасштабної війни Російської Федерації проти України у 2022 році Всеукраїнська онлайн школа допомагає дітям продовжувати

навчання дистанційно у школі або самостійно, якщо вони втратили зв'язок зі школою через військові дії або тимчасову окупацію. Це критично важливий онлайн-ресурс. За останніми даними, дві третини дітей зараз навчаються або гібридним (асинхронним) методом, або повністю в онлайн-режимі.¹⁵

Забезпечення комплексного освітнього підходу до запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству має бути інтегроване в освітні онлайн-ресурси поряд з очними заходами, де люди взаємодіють особисто. Це допоможе забезпечити, щоб школи надавали дітям, які вже пережили втрату, переміщення та насильство, можливість отримати доступ до безпеки та підтримки.

Це також допоможе впровадити базове навчання з питань гендерної рівності та запобігання насильству стосовно жінок, дітей та молодих людей, що є життєво важливим для майбутнього соціально-економічного розвитку країни та прогресу на шляху до рівності й свободи від насильства.

4.1 Навчальні ресурси та матеріали

Ці пропозиції стосуються навчальних ресурсів для дітей, працівників, батьків, піклувальників чи членів сім'ї.

■ Уряд має включити питання поваги, рівності та здорових ненасильницьких стосунків до компетенцій дитини, які вона здобуває в дошкільній, початковій та загальній середній освіті, а також до обов'язкового змісту та результатів навчання. Матеріали та інформація з питань гендерної рівності та запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству також мають бути інтегровані в Українську школу онлайн, яка підтримує дистанційне навчання.

■ Серед обов'язкових навчальних матеріалів, що включаються до всієї навчальної програми із запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству, мають бути матеріали про рівність жінок і чоловіків, нестереотипні гендерні ролі, взаємоповагу, ненасильницьке вирішення конфліктів у міжособистісних стосунках, гендерно зумовлене насильство стосовно жінок та право на особисту недоторканність.

■ Компетенції учнів, результати навчання та матеріали повинні чітко висвітлювати першопричини та наслідки того, чому і як таке насильство непропорційно впливає на дівчат і молодих жінок, і як ця нерівність

поглиблюється та по-різному переживається спільнотами, що зазнають впливу расизму чи віднесені до меншин або маргіналізованих груп. Щоб підтримати ці дії, заклади освіти повинні взяти на себе зобов'язання щодо подолання перехресної дискримінації та першопричин насильства, зокрема сексизму, расизму, ейджизму, гомофобії та пов'язаних із ними гендерних, расових та сексуальних стереотипів, а також дотримання кодексів честі та сорому.

■ Навчальні матеріали слід ґрунтувати на принципах дотримання прав людини та сприяти реалізації прав жінок і дівчат, чоловіків і хлопців на безпеку, гідність, сексуальну автономію, тілесну недоторканність, недискримінацію, освіту та рівну участь у процесах ухвалення рішень і житті суспільства. Конкретні форми насильства щодо жінок і дівчат повинні розглядатися в матеріалах і документах без стигматизації та дискримінації жінок і дівчат, які зазнали насильства.¹⁶

■ Заклади освіти мають забезпечити включення навчальних матеріалів, відповідних віку, в усі дисципліни, внесені до навчальної програми. Наприклад, на фізкультурі можна обговорювати гендерну рівність у спорті та особисті кордони; на історії — вивчати правозахисні рухи; на математиці — для статистичного аналізу поширеності домашнього насильства; на уроках мистецтва — досліджувати сексуалізацію в медіа.

■ Заклади освіти мають надавати відповідну до віку комплексну сексуальну освіту, спрямовану на зміну установок і поведінки, які нормалізують нерівність і насильство стосовно жінок, а також перехресні форми насильства, серед іншого, расизм і гомофобію, одночасно навчаючи навичок, які допомагають будувати стосунки, засновані на взаємній повазі та рівності. Сексуальна освіта для всіх хлопців і дівчат у школах є важливим елементом, який гарантує сексуальні та репродуктивні права жінок.¹⁷

■ Особливу увагу слід приділяти вивченню питання згоди з урахуванням вікових особливостей, наголошуючи на важливості того, щоб молоді люди прагнули до згоди без примусу, контролю чи тиску, а не на тому, щоб молоді люди давали чи відмовлялися давати згоду.

■ Уряду рекомендується належно інвестувати в підготовку вчителів до реагування на насильство у школах. Усім працівникам сфери освіти має надаватися доступ до навчання, щоб покращити своє розуміння гендерної рівності та нестереотипних гендерних ролей, насильства над жінками та

домашнього насильства, а також покращити свою здатність розпізнавати деякі загальні ознаки такого насильства та розуміти, як можна отримати підтримку.

■ Заклади освіти повинні включати питання гендерної рівності та нестереотипних гендерних ролей, а також запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству в програми безперервного професійного розвитку працівників, шляхом регулярного оновлення та підвищення кваліфікації для постійного забезпечення пріоритетності цих питань.

■ Заклади освіти мають призначити щонайменше одного члена персоналу, який виступатиме координатором чи контролюватиме якість матеріалів, що використовуються, а також координуватиме всі питання забезпечення й захисту. Такій особі надається доступ до навчання, яке пропонуватиме їй покращені знання для підтримки колег у складних випадках, дозволить зважити ситуацію з погляду всієї сім'ї та надасть доступ до міжвідомчої підтримки.

■ Заклади освіти повинні забезпечити підготовку персоналу для розпізнавання та належного реагування на випадки цькування (булінгу), насильства чи домагань на гендерній основі, навчання молодих людей стосовно цих явищ, а також доступ до чітких і надійних інституційних процедур для боротьби з булінгом чи насильством.

■ Заклади освіти мають застосувати комплексний підхід для просування підготовки вчителів, керівників шкіл, членів сім'ї та громади шляхом внесення інформації про роботу з питань гендерної рівності та насильства стосовно жінок у матеріали, які використовуються для інформування та підтримки батьків і піклувальників.

Питання для розгляду:

- ▶ Чи включають навчальні програми формальної освіти на всіх рівнях **відповідні до віку навчальні матеріали** про рівність жінок і чоловіків, нестереотипні гендерні ролі, взаємоповагу, ненасильницьке вирішення конфліктів у міжособистісних стосунках, право на особисту недоторканність та всі форми гендерно зумовленого насильства стосовно жінок і дівчат (фізичне, психологічне та сексуальне насильство, переслідування, сексуальні домагання, каліцтво жіночих геніталій та примусові шлюби)?

- ▶ Чи **визнається** в навчальних матеріалах нерівність між чоловіками й жінками **як основна причина** насильства стосовно жінок?
- ▶ Чи передбачає **сексуальна освіта вивчення питань гендерної рівності**, серед іншого, нестереотипних гендерних ролей для дівчат і хлопців, взаємоповаги, згоди, особистої недоторканності, дискримінації та насильства стосовно дівчат?
- ▶ Чи забезпечують навчальні матеріали **актуальність повідомлень для цілої низки груп**, зокрема груп, які зазнають численних ризиків і дискримінації?
- ▶ Чи **відповідають** формальні освітні заходи щодо запобігання насильству **контексту, включно з ініціативами, що враховують культурні особливості**, або ініціативами, **доступними** дітям і молодим людям з інвалідністю?
- ▶ Чи реалізується **комплексний підхід** до запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству через підвищення обізнаності серед учителів, керівників школи та членів сім'ї?
- ▶ Чи проводиться послідовна та санкціонована на національному рівні **підготовка без відриву від роботи та початкова підготовка вчителів** з питань гендерно зумовленого насильства, рівності жінок і чоловіків, негативних гендерних стереотипів та того, як виявляти насильство й реагувати на нього?
- ▶ Чи мають працівники необхідні знання та впевненість, щоб розпізнати та втрутитися, якщо помітять насильство або запідозрять, що учні зазнають насильства у своїх сім'ях, громадах, у міжособистісних стосунках або групах однолітків в інтернеті чи реальному житті?
- ▶ Чи надано освітньому персоналу **простір до вивчення власних установок і ставлення** до гендерних стереотипів та власних переконань чи досвіду, та чи мають вони доступ до належної підтримки для себе?

4.2 Убезпечення та підтримка

Кожна школа та заклад освіти мають нести відповідальність за гарантування безпеки й здоров'я своїх учнів і персоналу відповідно до національного законодавства та керівних принципів¹⁸. Ці пропозиції стосуються напрямків

підтримки осіб (дітей, молодих людей, працівників, членів сім'ї), які зазнали насильства стосовно жінок і домашнього насильства.

■ Кожен заклад освіти повинен чітко пояснити, що всі форми насильства щодо жінок, включаючи домашнє насильство, є питанням безпеки (убезпечення/захисту), і всі співробітники повинні знати, як реагувати та взаємодіяти з дітьми, які, на їхню думку, постраждали від насильства, в тому числі, коли слід звертатися до призначеного в школі координатора (уповноважену особу) з протидії насильству та повідомляти про насильство.

■ Навчальні матеріали мають надаватися у безпечному середовищі, що надає підтримку та дозволяє проводити заняття у змішаних чи одностатевих групах для заохочення повноцінної участі. Необхідно пояснювати межі конфіденційності, спираючись на діючі політики та процедури захисту (убезпечення).

■ Надавачі освітніх послуг підтримують дітей та молодь в проведенні оцінки безпеки їх маршрутів до шкіл чи інших навчальних закладів (якщо навчання відбувається очно) та здійснюють планування безпеки відповідно до їхнього віку.

■ Надавачі освітніх послуг повинні мати спеціалізовану політику поведінки на робочому місці для забезпечення персоналу, який зазнає насильства, а також притягнення до відповідальності тих, хто може вчиняти насильство стосовно жінок чи домашнє насильство.

Питання для розгляду:

- ▶ Чи ваша організація цінує вчителів, чи мають вони **безпечні умови праці, вільні від переслідувань і насильства**, та чи повідомляють вони, що в роботі до них ставляться з повагою та гідністю?
- ▶ Чи є у вашій школі **уповноважений координатор** з протидії насильству?
- ▶ Чи всі працівники знають, як безпечно й належно **реагувати на повідомлення дітей**, щоб максимально гарантувати їм безпеку та добробут?
- ▶ Чи всі працівники знають, що робити **у разі підозри чи виявлення дитини, яка постраждала** від насильства, зокрема, коли звертатися до призначеного школою координатора?

- ▶ Чи можуть учителі, які постраждали від насильства, одержати **доступ до механізму безпечного повідомлення для вчителів**, щоб звернутися по допомогу, максимально забезпечити себе на роботі, отримати підтримку й шукати справедливості в громаді?
- ▶ Чи є у вашій організації **кодекс поведінки**, де встановлено визначення прийнятної поведінки, та робочі методичні рекомендації для повідомлення про неприйнятну поведінку з відповідними передбаченими наслідками за насильницьку чи образливу поведінку?
- ▶ Чи є у вашій організації **політика та процедури поведінки на робочому місці**, які передбачають безпечне та доброзичливе реагування на повідомлення; дозволяють коригувати робоче місце для максимальної безпеки персоналу; застосовують відповідні санкції до працівників-порушників та підтримують працівників, які звертаються за допомогою?

4.3 Участь та залучення дітей, молодих людей й сімей

Ці пропозиції включають заходи для заохочення дітей, персоналу, батьків чи піклувальників до активної участі в запобіганні насильству стосовно жінок і домашньому насильству.

■ Уряд та заклади освіти мають забезпечити відповідність навчальних матеріалів віковим особливостям та врахувати в них питання, які піднімають самі молоді люди на ключових етапах навчання. Вони повинні охоплювати раннє дитинство, початкову, середню та подальшу освіту.

■ Заклади освіти мають сприяти можливості дітей та молодих людей брати участь у розробці та викладанні навчальних матеріалів, які вони вивчають. Старші групи можуть пройти підготовку та одержати підтримку в проведенні уроків для молодших класів, або діти можуть провести збори чи провести невелике дослідження на відповідну тему в школі.

■ Заклади освіти мають залучити молодих людей до досліджень та оцінювання, щоб довести, наскільки ефективними є навчальні матеріали, що викладаються.

■ Заклади освіти мають надати молодим людям підтримку та навчання, щоб вони могли виступити наставниками (менторами) для однолітків і підтримати їх у процесі здобуття освіти.

■ Заклади освіти мають призначити провідного спеціаліста з питань сприяння здоровим стосункам між учнями та гендерній рівності в місцевій раді управління освітою, учнівській/студентській раді чи інших подібних органах.

■ Заклади освіти мають проводити семінари для батьків/піклувальників та пропонувати поради й підказки щодо того, як розмовляти з дітьми про насильство стосовно жінок і домашнє насильство.

Питання для розгляду:

- ▶ Чи присутнє у формальних освітніх заходах **активне залучення хлопців**, а також дівчат, до зміни поведінки та установок, що виправдовують або спрощують насильство стосовно жінок і дівчат?
- ▶ Чи є у вашій школі або організації **спеціалізований персонал**, який здійснює керування й координацію участі молодих людей в такій роботі?
- ▶ Чи надаєте ви **батькам та піклувальникам інформацію** про те, як підтримати дітей в інтимних стосунках та захистити їх від спорідненої шкоди, зокрема інформацію про те, куди вони можуть звернутися по допомогу?
- ▶ Чи враховано в навчанні з питань гендерної рівності й запобігання насильству те, що молоді люди, шукаючи допомоги, спершу надали б перевагу **розмові з однолітками, щоб отримати підтримку**?
- ▶ Чи є в кожній віковій групі та навчальних напрямках **лідери з-поміж учнів**, які беруть активну участь у впровадженні цілісного освітнього підходу, спрямованого на просування гендерної рівності й подолання насильства стосовно жінок і домашнього насильства?

4.4 Заходи на рівні громади

Ці пропозиції включають розробку заходів для запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству в освітньому середовищі та ширших колах суспільства.

■ Заклади освіти можуть проводити у громаді заходи для підвищення обізнаності щодо гендерної рівності й профілактики насильства.

■ Заклади освіти мають підтримати дітей та молодих людей у їхньому прагненні бути активними громадянами, залучаючи їх до кампаній з ліквідації гендерно зумовленого насильства та навчаючи їх при цьому нових навичок. Наприклад, на уроках мистецтва можна створювати плакати, на географії — досліджувати міжнародні кампанії, а на заняттях з музики чи в театральному гуртку — вивчати пісню чи танець.

■ Заклади освіти можуть поширювати урядові кампанії та інформацію про запобігання насильству, зокрема повісити плакати чи роздавати брошури різних форматів.

Питання для розгляду:

- ▶ Чи вживаються заходи формальної освіти про гендерну рівність та запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству **через освіту громадськості чи підвищення обізнаності?**
- ▶ Чи підвищуєте ви обізнаність у своїй організації щодо міжнародних днів ООН, забезпечуючи достатній час для планування заздалегідь, і чи співпрацюєте з партнерами, які займаються питаннями запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству в громадських організаціях? Наприклад:

Міжнародний жіночий день (8 березня)¹⁹

Міжнародний день дівчаток (11 жовтня)²⁰

Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок (25 листопада)²¹ та наступні 16 днів активізму проти гендерного насильства (25 листопада – 10 грудня), що збігаються з Днем прав людини (10 грудня)²².

4.5 Робота з місцевими службами

Ці пропозиції включають співпрацю з відповідними місцевими експертами та службами на рівні громади.

■ Заклади освіти мають розуміти місцевий контекст і працювати в ньому, проводячи роботу з питань гендерної рівності й запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству.

■ Заклади освіти мають співпрацювати з експертами з питань гендерно зумовленого насильства в місцевій громаді, щоб спільно розробляти та проводити уроки, лекції й групові програми з гендерної рівності та ненасильницької поведінки для всіх вікових груп у навчальному середовищі в безпечний та делікатний спосіб. Співпраця з місцевими експертами також допомагає налагоджувати зв'язки для скерування постраждалих чи надання послуг підтримки на місці у шкільному середовищі.

■ Заклади освіти мають встановити добрі відносини з місцевими фаховими службами та знати, як зв'язатися з місцевими організаціями, які реагують на насильство стосовно жінок і домашнє насильство.

■ Поширення інформації про доступ до допомоги й підтримки поза межами відповідної місцевості. Наприклад:

Національна цілодобова **безкоштовна гаряча лінія з запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерній дискримінації: 0 800 500 335** (зі стаціонарного) або **116 123** (з мобільного). Дзвінки безкоштовні, анонімні та конфіденційні.

Консультації також доступні у **Skype — lastrada-ukraine, Facebook — @lastradaukraine, Telegram — @NHL116123**, та **електронною поштою — hotline@la-strada.org.ua**.

Національна **гаряча лінія для дітей та молоді: 0800 500 225** (зі стаціонарного) або **116 111** (з мобільного). Дзвінки безкоштовні, анонімні та конфіденційні.

Консультації доступні через **Instagram — @childhotline_ua, Facebook — @childhotline.ukraine**, та **Telegram — @CHL116111**.

Питання для розгляду:

- Чи знає ваша організація, **які фахові служби для дітей, молодих людей та дорослих**, що постраждали від насильства, працюють на місцях і як до них звернутися?

- ▶ Чи є у вас **робочі посилання на фахові служби підтримки**, які реагують на насильство стосовно жінок, домашнє та сексуальне насильство?
- ▶ Чи ви встановили та підтримуєте **міцні партнерські відносини зі службами з протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству**?
- ▶ Чи ви **відстежуєте та оцінюєте свою роботу в партнерстві** та чи включаєте передові практики під час планування?

4.6 Поширення цієї роботи по всій організації

Прогрес у впровадженні профілактичної освіти, якої бажають й потребують молоді люди, у закладах освіти та в громаді буде найбільш ефективним за наявності політичної волі та пріоритетності виконання Статті 14 Стамбульської конвенції, а також виділення достатнього фінансування та визначення пріоритетів з боку шкіл.

Ці пропозиції зосереджуються на створенні комплексної профілактичної програми, зокрема політики, культурних змін та моніторингу для оцінки результатів роботи.

■ Міністерство освіти може створити консультаційну групу з освітніх питань щодо запобігання насильству, до складу якої увійдуть представники міністерства та профільних ГО. Це сприятиме роботі, необхідній для імплементації Статті 14, та поширенню передових практик. Ця робота також має спиратися на ширшу міжкурядову роботу з протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству і робити в неї свій внесок.

■ Заклади освіти можуть розробити індикатори та заходи для оцінки знань і навичок щодо гендерної рівності та запобігання насильству. Зокрема, заклади освіти можуть розробити набір індикаторів, що дозволяють вимірювати навички та компетенції учнів із тем, згаданих у Статті 14, а також щодо всіх форм гендерно зумовленого насильства стосовно жінок.

■ Заклади освіти можуть підтримати фахівців, які працюють у сфері гендерної рівності, забезпечивши доступ до відповідного навчання та

надавши достатньо часу на розробку й надання якісних матеріалів, а також на виконання своїх обов'язків щодо забезпечення дітей.

■ Заклади освіти мають розвивати міцні партнерські відносини зі спеціалістами з питань насильства стосовно жінок та організаціями, що займаються протидією домашньому насильству та одержують фінансування для виконання цієї роботи, щоб забезпечити максимальну ефективність профілактичних програм та напрямків підтримки.

■ Заклади освіти можуть забезпечити пом'якшення негативного впливу домашнього насильства на професійне життя працівників завдяки спеціалізованій політиці компанії та навчанню.²³ Сюди можна віднести, наприклад, надання психологічної та/або юридичної підтримки постраждалим, організацію підготовки із запобігання насильству або інформаційних заходів для всіх працівників, надання спеціальної відпустки у зв'язку з домашнім насильством, щоб допомогти людям отримати доступ до кризової підтримки та інших зустрічей, допомогти надати докази правоохоронним органам, а також включити доступ до спеціальної допомоги у страхування персоналу або пакети підтримки працівників.

■ Навчальні матеріали слід аналізувати та оцінювати, консультуючись із працівниками та молодими людьми, і регулярно оновлювати їх з урахуванням відгуків молодих людей про стан їхніх стосунків та сексуального здоров'я.

■ Школам слід розглянути можливість регулярного збору та фіксації даних про всі форми насильства стосовно жінок, зокрема про сексуальні домагання, домашнє насильство, сексуальне насильство та гендерно зумовлений булінг, щоб визначити досвід дітей та молодих людей.

Питання для розгляду:

- Чи підкреслюється **гендерний характер** насильства стосовно жінок та домашнього насильства в контексті ширших освітніх політик та повідомлень про рівність, повагу й заборону булінгу та дискримінації? Чи внесено ключові повідомлення про домашнє насильство та насильство стосовно жінок, а також про можливі заходи з боку шкіл для запобігання цьому явищу та його подолання, в освітні **настанови, політику та описи посадових обов'язків**?

- ▶ Чи внесено знання й розуміння домашнього насильства та насильства стосовно жінок у початкову та поточну **підготовку вчителів** та програми підвищення кваліфікації?
- ▶ Чи **збираються на постійній основі дані** для оцінки ефективності заходів щодо запобігання насильству стосовно жінок і дівчат у сфері освіти?
- ▶ Чи існують **заходи щодо врахування гендерної проблематики** в освіті відповідно до рекомендації СМ/Rec(2007)13?
- ▶ Чи **органи шкільної інспекції й моніторингу** включають у свої оцінки те, як школа взаємодіє з учнями та персоналом у питаннях насильства стосовно жінок і дівчат та домашнього насильства, а також те, яку підтримку школа надає дітям, які зазнають насильства?

5. Контрольний перелік: Заходи у сфері неформальної освіти

Стереотипні гендерні норми, що підкріплюють насильство стосовно щодо жінок та домашнє насильство, формуються та зміцнюються на багатьох рівнях: всередині інституцій, у суспільному та громадському дискурсі (підкріплені засобами масової інформації та новинами), а також у міжособистісних стосунках.

Неформальна освіта відіграє важливу роль у порушенні й подоланні гендерної нерівності та наданні можливостей молодим людям і дорослим набути навичок, корисних для їхньої соціальної інклюзії, особистісного зростання та участі в житті громади.

Неформальна освіта може включати структуровані програми, спрямовані на особисту та соціальну освіту, покликану покращити низку навичок та компетенцій; такі програми можуть реалізовуватися поза межами формальної системи освіти, зокрема в молодіжних та спортивних організаціях або організаціях дозвілля.

Навчальні матеріали, розроблені та використані для формальної освіти, також можна зробити доступними для тих, хто працює в неформальному контексті, щоб забезпечити комплексний підхід до запобігання насильству та охопити якомога більшу кількість людей.

Для підвищення обізнаності про неформальні освітні програми, а також для поширення інформації можна використовувати соціальні, електронні та традиційні засоби масової інформації. Вкрай важливо, щоб заходи неформальної освіти спрямовувалися не лише на підвищення обізнаності, але й на зміну цінностей, установок і поведінки, що лежать в основі насильства стосовно жінок. Будь-які неформальні освітні ініціативи також необхідно

оцінювати за допомогою збору даних після проведення втручань.

Організації, які розробляють, упроваджують або відновлюють неформальну освіту в місцевих громадах, можуть адаптувати запропоновані заходи до місцевого контексту. Україна також нещодавно оприлюднила методичні рекомендації щодо висвітлення у ЗМІ питань гендерної рівності, запобігання насильству, сексизму та гендерним стереотипам (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2023).²⁴

5.1 Молодіжні служби

Робота з молоддю може стати важливим внеском до запобігання насильству стосовно жінок і дівчат та домашньому насильству. Ці пропозиції зосереджуються на поширенні й підтримці рівності між чоловіками та жінками, нестереотипних гендерних ролей, а також на запобіганні насильству стосовно жінок і домашньому насильству в усіх молодіжних службах на рівні громади.

■ Молодіжні служби мають надавати доступ до навчання та можливостей розвитку з питань гендерної рівності та запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству. Сюди має входити навчання, щоб уміти виявляти й долати гендерно зумовлене насильство стосовно жінок і дівчат та домашнє насильство, а також відповідно реагувати на нього.

■ Молодіжні служби мають використовувати матеріали, придатні для молодих людей у школах, або спільно розробляти та проводити семінари чи програми для молодих людей із питань гендерної рівності, згоди, порнографії та соціальних мереж.

■ Молодіжні служби повинні забезпечити врахування гендерних аспектів у всій роботі та в місцевих політиках і практиках роботи з молодими людьми з груп ризику, або з тими, хто перебуває поза межами загальноосвітньої системи. Політики мають зосереджуватися на рівності між жінками й чоловіками, нестереотипних гендерних ролях, взаємній повазі, вирішенні конфліктів у міжособистісних стосунках без насильства, гендерно зумовленому насильстві стосовно жінок і праві на особисту недоторканність.

■ Молодіжні служби мають підтримувати молодих людей в організації кампаній чи підвищенні обізнаності про різні форми насильства стосовно жінок і дівчат та домашнього насильства, а також про наявні заходи

підтримки. Сюди може входити випуск листівок, створення онлайн-ресурсів, вебсайтів, проведення кампаній у соціальних мережах чи надання інформації в молодіжних центрах.

■ Молодіжні служби можуть розробляти програми навчання за принципом «рівний-рівному» чи програми розширення прав і можливостей, які підвищують самооцінку, незалежність і самостійність молодих жінок, які частіше наражаються на ризик насильства.

■ Молодіжні служби мають активно працювати з молодими чоловіками та хлопцями, використовуючи спеціально розроблені інструменти й ресурси, щоб пом'якшити мізогінію та сексизм, які пропагують інфлюенсери в інтернеті.

■ Молодіжні служби повинні бути готовими до повідомлень про насильство та до того, як найкраще надати підтримку у відповідь, дотримуючись правових зобов'язань щодо захисту. Створення безпечного простору для обговорення делікатних питань, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством, може привести до розповідей людей про болісний особистий досвід гендерно зумовленого насильства стосовно жінок і дівчат та домашнього насильства.

Питання для розгляду:

- ▶ Чи **популяризуються освітні ініціативи** щодо запобігання насильству через молодіжні служби та групи?
- ▶ Чи ці заходи **активно залучають хлопців**, а також дівчат, до зміни поведінки та установок, що виправдовують або спрощують насильство стосовно жінок і дівчат?
- ▶ Чи визнається у використаних матеріалах те, що молоді люди, які є свідками домашнього насильства, також зазнають насильства та **самі є постраждалими й мають право** на доступ до підтримки?
- ▶ Чи забезпечують інформаційно-просвітницькі кампанії та повідомлення, розроблені для навчання молодих людей та ширших кіл громади, **актуальність повідомлень для цілої низки груп, зокрема груп**, які зазнають численних ризиків і дискримінації?
- ▶ Чи відповідають інформаційно-просвітницькі методи й неформальні освітні заходи щодо запобігання насильству **віку та принципам**

різноманітності (наприклад, використання соціальних мереж чи онлайн-ігор для розв'язання питань гендерної рівності, орієнтованих на підлітків)?

5.2 Спортивні та розважальні заклади

Насильство стосовно жінок має більшу імовірність настання, коли чоловіки та жінки зазнають нерівного ставлення і коли жінок цінують і поважають менше, ніж чоловіків. Ці пропозиції зосереджуються на поширенні й підтримці рівності між чоловіками та жінками, нестереотипних гендерних ролей, а також на запобіганні насильству стосовно жінок і домашньому насильству у спортивних та розважальних установах.

■ Спортивні та розважальні заклади мають сприяти участі дівчат і жінок у спорті як спортсменок і тренерок, підвищувати рівень добробуту та лідерства, а також оскаржувати дисбаланс влади та уявлення, пов'язані зі стереотипними гендерними ролями.

■ Спортивні та розважальні заклади повинні протидіяти насильству та домаганням щодо осіб, які належать до груп ризику у спортивному середовищі, серед іншого, спортсменів, тренерів, суддів, інструкторів, за допомогою превентивних заходів, чітких механізмів повідомлення про насильство, підтримки постраждалих та притягнення до відповідальності кривдників.

■ Спортивні клуби та асоціації мають очолити та заохочувати громадський дискурс щодо запобігання насильству над жінками й дівчатами та домашньому насильству з метою просвітництва громадськості та впливу на зміни установок і поведінки.

■ Спортивні та розважальні заклади повинні бути готові використати своє широке охоплення для вжиття всіх доступних заходів для ефективного протистояння змові або спротиву гендерній рівності, зосередження уваги на запобіганні насильству стосовно жінок і дівчат, а також сприяння навчанню та мобілізації окремих осіб і громад, з особливим акцентом на чоловіків і хлопців.

■ Спортивні та розважальні заклади повинні прийняти та впровадити політику й кодекси поведінки, які посилюють нульову толерантність до

насильства та домагань у спортивному середовищі, а також запровадити офіційні механізми повідомлення про насильство та незалежного розслідування й дисциплінарного провадження у відповідь на будь-які скарги.

■ Спортивні та розважальні заклади мають реалізовувати освітні програми й навчання для молодих людей, спортсменів та працівників з метою підвищення обізнаності щодо насильства проти жінок і дівчат та домашнього насильства. Можна поширювати інформацію про політику та послуги, які сприятимуть зміцненню рівності між жінками та чоловіками, нестереотипних гендерних ролей, взаємоповаги, ненасильницького вирішення конфліктів у міжособистісних стосунках та права на особисту недоторканність і права людини.

Питання для розгляду:

- ▶ Чи існує державний або місцевий **кодекс поведінки**, який встановлює стандарти поведінки, очікувані для всіх, хто займається питаннями спорту і дозвілля?
- ▶ Чи є у вашому спортивному або розважальному клубі **люди, які займають впливові посади** та виступають за запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству?
- ▶ Чи присутній у **складі спортивних рад**, виконавчих та інших комітетів гендерний баланс або принаймні 40% жінок у складі правління?
- ▶ Чи присутній у вашій організації **гендерний баланс у складі членів** або щонайменше 40% жінок серед членів, волонтерів та найманих спортивних тренерів? Чи залучаєте ви наставників(наставниць) для допомоги жінкам і дівчатам у просуванні на керівні чи тренерські посади?
- ▶ Чи є у вас **безпечне та доброзичливе середовище** для дівчат і жінок, що представляє спільноту, якій воно служить, та чи є у вас механізми проведення консультацій із жінками щодо їхніх потреб для участі у спортивних клубах?
- ▶ Чи дають ці умови можливість **кинути виклик шкідливим гендерним стереотипам** і заохочувати до прийняття нестереотипних гендерних ролей і позитивної маскуліності?

- ▶ Чи запроваджено у вас **політики та плани дій** для запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, а також для забезпечення людей, залучених до спорту, на всіх рівнях?
- ▶ Чи відповідають заходи втручання для запобігання насильству **контексту, чи є вони безпечними з огляду на культурні норми та чи доступні** для дітей, молодих людей і дорослих з інвалідністю?
- ▶ Чи можете ви **максимізувати можливості використання популярності спортсменів та спорту** через заходи та медіа, щоб визначити амбасадорів або чемпіонів та сприяти підвищенню обізнаності про те, що насильство над жінками та домашнє насильство є неправильним і нічим не виправдується?

5.3 Медіа

Медіа відіграють критично важливу роль у підвищенні обізнаності та зміні установок і ставлення до насильства проти жінок, особливо у зонах, що постраждали від конфлікту чи відновлюються після нього. У 2023 році Україна оприлюднила методичні рекомендації для медіа щодо висвітлення питань гендерної рівності, запобігання насильству, сексизму та гендерним стереотипам (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2023).

Його мета — надати медіафахівцям, зокрема журналістам, редакторам, блогерам і рекламодавцям друкованих, онлайн, соціальних і телерадіомовних медіа, рекомендації та стандарти саморегулювання щодо гендерно чутливого висвітлення теми насильства стосовно жінок і домашнього насильства. Ці рекомендації ґрунтуються на попередніх рекомендаціях Ради Європи для медіа щодо розробки стандартів саморегулювання для висвітлення питань насильства стосовно жінок та домашнього насильства в Україні (Рада Європи, 2020).

Ці пропозиції зосереджуються на просуванні рівності між чоловіками й жінками, нестереотипних гендерних ролей у медіа та серед медіафахівців.

■ Редактори мають заохочувати журналістів відвідувати навчання та дотримуватися методичних рекомендацій для відповідального висвітлення сексизму, дискримінації й насильства стосовно жінок, щоб інформувати громадськість на ці теми з дотриманням етичних норм.

■ Працівники медіа мають висвітлювати події у спосіб, який підтримує гідність, безпеку та захищеність постраждалих. Переконалися, що заголовки відповідають змісту тексту. Правильні заголовки на тему насильства над жінками не повинні містити сенсаційних формулювань. У тексті або контенті не повинно бути легковажного ставлення, стереотипів чи сенсаційних заяв про постраждалих чи факт насильства, а також не повинно бути виправдань насильства та звинувачень постраждалих.

■ Медіафахівці мають називати причину насильства стосовно жінок та домашнього насильства. У повідомленнях медіа має бути чітко вказано, що це соціальна проблема, яка сягає корінням у нерівні владні відносини між чоловіками й жінками. Репортажі не мають супроводжуватися фото- чи відеоматеріалами, які стереотипно зображують насильство, постраждалих та кривдників.

■ Медіафахівці мають переконатися, що репортажі не ставлять під загрозу безпеку та анонімність постраждалих, що вони представляють різноманітні історії та включають розповіді жінок, яких зазвичай не бачать, не чують і не читають у новинах чи поточних подіях. Висвітлюючи будь-яку форму насильства, необхідно чітко усвідомлювати, що в основі цього насильства лежить мізогінія, і не стигматизувати певні спільноти, етнічні групи чи релігію під час репортажів.

■ При висвітленні теми медіафахівці мають забезпечити сприяння рівності між чоловіками та жінками, а також нестереотипним гендерним ролям. Медіа відіграють важливу просвітницьку роль, подаючи історії в ширшому контексті цієї проблеми, використовуючи статистичні дані та підкреслюючи її поширеність. Слід підкріплювати історії заявами державного чи громадського сектору і завжди вказувати контактні дані організацій та установ, до яких постраждалі можуть звернутися за допомогою та підтримкою.

■ Медіафахівці мають бути обережними у виборі слів під час репортажів про осіб, які вчинили насильство, та уникати цитування висловлювань, які нормалізують їхні установки й поведінку та ще більше травмують постраждалих. Описуючи дії кривдника, слід використовувати активний стан, показати стосунки між ним та постраждалою особою і зосередитися на впливі насильства на постраждалу особу.

■ Медіафахівцям не слід використовувати зображення, що підсилюють шкідливі стереотипи чи об'єктивують жінок, наприклад, сексуалізовані

зображення чи фото жінок із синцями, які неточно відображають картину домашнього насильства. Слід користуватися онлайн-ресурсами, які пропонують різноманітні та етичні стокові зображення, доступні для безкоштовного використання при висвітленні тем насильства стосовно жінок та домашнього насильства.²⁵

■ Необхідно розробити, провести та проаналізувати урядові соціальні маркетингові кампанії з наголосом на гендерну природу насильства щодо жінок та домашнього насильства з метою просвітницької роботи з громадою та впливу на соціальні зміни.

■ Мейнстрімні та спеціалізовані медіа повинні співпрацювати з фаховими громадськими службами для підвищення обізнаності громадськості про важливість гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству.

■ Спеціалізовані медіа повинні підвищувати рівень обізнаності про важливість гендерної рівності, насильства щодо жінок та запобігання домашньому насильству в громадах, які мають менше шансів отримати доступ до формальної освіти чи державних послуг або взаємодіяти з ними.

Питання для розгляду:

- ▶ Чи має ваша організація **методичні рекомендації для відповідального висвітлення таких тем у медіа** та чи дотримуєтеся ви цих рекомендацій?
- ▶ Чи розробляєте ви **протоколи й стандарти для репортажів спільно** з іншими професіоналами, зокрема тими, хто працює над темами запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству? Чи враховують ці протоколи наслідки та контекст війни в Україні?
- ▶ Чи пройшли ваші фахівці **належну підготовку** з висвітлення насильства над жінками та домашнього насильства, щоб не завдати більшої шкоди постраждалим?
- ▶ Перш ніж брати інтерв'ю у постраждалих, чи переконалися ви, що **постраждалі мають доступ до підтримки** від належних місцевих організацій? Чи запропонували ви їм привести з собою друга чи соціального працівника, який надає підтримку? Чи вжили ви заходів для узгодження приватності й конфіденційності? Чи достатньо чітко ви

поінформували постраждалих, як і коли буде використано інтерв'ю? Чи постраждала особа зрозуміла це і дала згоду?

- ▶ Чи **ретельно ви адмініструєте коментарі в облікових записах в інтернеті та соціальних мережах**, чи блокуєте коментарі під статтями про насильство щодо жінок через високу ймовірність того, що коментарі можуть призвести до вторинної віктимізації та травмування постраждалих?
- ▶ Чи заохочуєте ви **групаду до діалогу** про висвітлення насильства стосовно жінок і домашнього насильства?
- ▶ Чи **охоплюють** ваші комунікації та інші репортажі у медіа **тих, хто інакше не мав би доступу до мейнстримних медіа** чи інших технологій, включно з тими, хто наражається на ризик множинної дискримінації?
- ▶ Чи **працюєте ви над медіаграмотністю** з молодими людьми та дорослими, щоб допомогти їм навчитися критично аналізувати медіаповідомлення, які сексуалізують дівчат і молодих жінок та представляють вузькі й експлуататорські моделі маскулінності?
- ▶ Чи внесли ви в репортажі **контактну інформацію відповідних організацій**, куди можуть звернутися постраждалі, щоб заохотити жінок звернутися по допомогу?

Додаток 1: Приклади перспективних практик

Формальна освіта

Моніторинговий орган Стамбульської конвенції, Група експертів з протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству (GREVIO), відзначив кілька перспективних практик. Приклади взято з базових звітів GREVIO, а також наведені в доповідях Ради Європи за 2022 р.

У **Португалії** Комісія з питань громадянства та гендерної рівності надає вчителям обширні та докладні матеріали для поширення й підтримки освіти, вільної від гендерних стереотипів (GREVIO, 2019).

Сюди входить комплексний набір посібників з гендерних питань і громадянства для всіх рівнів освіти, від дошкільної до загальної середньої. Посібники пропонують практичні заходи для поєднання гендерної рівності з низкою міждисциплінарних сфер, таких як сексуальне та репродуктивне здоров'я, безпека (зокрема безпека в інтернеті), сексизм та стереотипи, а також ненасильницькі стосунки під час побачень. Вони також містять низку пропозицій щодо подолання гендерних стереотипів і запобігання сексуальній дискримінації в організації роботи шкіл і практичній діяльності вчителів. Посібники було передано у понад 800 бібліотек мережі початкових і середніх шкіл, а також у 16 бібліотек закладів вищої освіти. Їх впровадження було підтримано широкою програмою навчання без відриву від роботи, яка охопила понад 150 шкіл і половину континентальних муніципалітетів, а також низку муніципалітетів у двох автономних регіонах — на Азорських островах і Мадейрі.

Підхід **Франції** до запобігання насильству щодо жінок та протидії йому

у закладах вищої освіти, школах, установах і службах, підпорядкованих Міністерству культури, визнано прикладом належної практики (GREVIO, 2019). Ці заходи включають створення мережі «осіб, відповідальних за запобігання дискримінації», присутніх у кожному закладі вищої освіти у сфері культури, а також у кожній державній установі, службі та департаменті. Крім того, усім закладам вищої освіти у сфері культури надається підтримка для прийняття хартії про зобов'язання щодо рівності між жінками й чоловіками, яка містить розділ про насильство й домагання.

Питання гендерної рівності включені в основну навчальну програму, що охоплює цілу низку навчальних предметів, а в деяких школах були призначені «координатори з питань рівності», які працюють з учнями, батьками та широкою громадськістю для підвищення обізнаності про гендерну рівність.

Італія запровадила юридичне зобов'язання для всіх закладів освіти щодо внесення у трирічне планування просування принципів рівних можливостей, гендерної рівності, запобігання гендерному насильству та дискримінації з метою просвітництва учнів, учителів та сімей на ці теми (GREVIO, 2020).

Міністерство освіти видало конкретні рекомендації щодо виховання поваги, щоб заохотити школи до вивчення цих тем, а їх реалізація підтримується національним планом дій. У 2017 році було створено Національну обсерваторію з моніторингу та просування освітніх і навчальних заходів з питань гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок, яка надає школам перелік державних і приватних організацій, з якими можна співпрацювати у цих сферах. Крім того, Міністерство освіти створило вебпортал (www.noisiamotorari.it) для обміну найкращими практиками щодо шкільних заходів із запобігання гендерно зумовленого насильства проти жінок та викорінення негативних гендерних стереотипів.

В **Англії** розроблено «Ініціативу втручання» (The Intervention Initiative) — безкоштовний ресурс з освітнім інструментарієм для коледжів та університетів, як доказову освітню програму для запобігання сексуальному примусу та домашньому насильству в закладах подальшої освіти (Університет Ексетеру, 2023).

Ресурс було створено в Університеті Західної Англії. Він розширює можливості студентів, заохочуючи їх стати активними свідками. Матеріали, нотатки для фасилітаторів та презентації сесій можна завантажити для проведення програми, що складається з восьми фасилітованих сесій тривалістю від 60

(мінімум) до 90 хвилин. Зміст кожної сесії представлено у формі нотаток фасилітатора, слайдів PowerPoint та роздаткових матеріалів. Також є супровідний ресурс, де викладено теоретичне обґрунтування програми для всіх восьми сесій. У програму вбудовано інструмент оцінки.

Австрія, Данія, Естонія, Греція, Італія, Нідерланди, Словенія та Сполучене Королівство за фінансової підтримки Європейського Союзу спільно працювали над створенням «Інструментарію з кібербезпеки» (The CYBERSAFE Toolkit), призначеного для вчителів та інших фахівців, які працюють із молодими людьми та прагнуть подолати насильство над жінками та дівчатами в інтернеті, зокрема сексуальні домагання та питання безпеки в інтернеті, в класі або в інших умовах (Cybersafe, 2021).

Інструментарій містить усі необхідні матеріали для проведення чотирьох семінарів на теми обміну сексуальними зображеннями без згоди, експлуатації, примусу та погроз, сексуалізованого булінгу та небажаної сексуалізації, включно з онлайн-інструментом, який заохочує до дискусій та рольових ігор, а також посібником з практичною інформацією для фасилітаторів щодо протидії насильству на основі зображень та іншим формам насильства, що здійснюється за допомогою технологій.

Ісландія має майже півстолітній досвід викладання гендерної рівності в школах: підготовка хлопчиків і дівчаток до рівноправної участі в сімейному та трудовому житті є обов'язковою в Ісландії з 1976 року, а учні повинні здобувати відповідну освіту з питань гендеру та рівності, зокрема щодо гендерних стереотипів, гендерно орієнтованого навчання та вибору професії, осіб з інвалідністю та питань сексуальної й гендерної ідентичності та орієнтації. Чимало середніх шкіл вивчають питання гендеру й фемінізму на уроках. До навчальних планів входить розробка навчальних матеріалів для запобігання цим формам насильства. Матеріали створюються для різних вікових категорій, починаючи з дошкільної освіти (GREVIO, 2022).

Неформальна освіта

В **Уельсі** створено онлайн-ресурс для освітніх установ, який можна завантажити (Кардіфський університет, доступ здійснено у 2023 р.), для використання в громадах, щоб підтримати дітей та молодих людей у віці 7-18 років у формуванні позитивних стосунків. Ресурсний пакет було розроблено у співпраці з молодими людьми й містить ідеї, інформацію та історії, які допоможуть створити безпечний, інклюзивний та цікавий простір підтримки,

де діти та молоді люди можуть висловитися та поділитися важливими для них питаннями. Ресурси та інструменти побудовані на розумінні того, що діти дізнаються про гендерні ролі, стосунки й сексуальність задовго до школи, з реклами, соцмереж, телебачення, а також від однолітків, сім'ї та членів громади.

У **штаті Вікторія (Австралія)** розробили рекомендації для громадських спортивних організацій щодо запобігання насильству над жінками, визнаючи, що підтримка сектору громадського спорту в боротьбі із застарілими установками й поведінкою у гендерних питаннях має переваги, які виходять далеко за межі майданчика, корту чи поля (Уряд Вікторії, 2022). Вони є результатом чотирирічної співпраці між Урядовим офісом у справах жінок, спорту та відпочинку штату Вікторія та громадськими спортивними клубами й організаціями та призначені для використання державними спортивними асоціаціями й місцевими громадськими організаціями. Їх також можна адаптувати до унікальних потреб і переваг місцевих спортивних клубів та клубів дозвілля. Рекомендації включають інструменти та шаблони для створення планів гендерного аудиту та заходів на підтримку рівності, покращення клубної культури, лідерства та участі, і в такий спосіб сприяти запобіганню насильству над жінками.

Уряд Французького співтовариства **Бельгії** створив спеціальний механізм для підтримки розвитку освіти, орієнтованої на стосунки, емоційні та сексуальні питання, в молодіжних структурах (GREVIO, 2020). Він забезпечує основу для акредитації операторів, щоб гарантувати високу якість будь-якої поточної діяльності, і надає фінансову підтримку акредитованим операторам через щорічні конкурси проєктів. На підтримку програми розроблено вебсайт (www.evras.be) і створено систему моніторингу її реалізації.

У 2018 році інформаційне агентство AFP у **Франції** ухвалило методичні рекомендації для висвітлення різноманітності та покращення зображення жінок у своїх репортажах (GREVIO, 2019). Рекомендації включають інформацію про гендерно чутливу мову, публікацію позитивних зображень жінок, чутливе висвітлення випадків гендерно зумовленого насильства та частіше залучення експерток. Агентство також провело навчальні сесії з цих питань та запрошувало на наради експертів з питання гендерної рівності.

Іспанська обсерваторія з питань рівності при Іспанській корпорації радіо й телебачення створила посаду «редактора з питань рівності». Це новий

механізм саморегулювання, завдання якого полягає в тому, щоб гарантувати рівність між жінками й чоловіками як у контенті, так і в присутності на громадському телебаченні та радіо (GREVIO, 2020). Аналогічних редакторів призначили деякі національні газети (паперові та електронні видання): eldiario.es, El País тощо. Ці призначення дістали позитивну реакцію від галузі та можуть бути відтворені в інших місцях.

Шотландський проєкт «Нульова толерантність» (Zero Tolerance) розробив національні рекомендації для працівників медіа щодо насильства над жінками з метою сприяння гендерній рівності та подолання установок, які нормалізують насильство (Zero Tolerance, дату не вказано). Вони включають спеціальні рекомендації для друкованих і телевізійних видань, а також онлайн-ресурс, який надає стокові зображення для супроводу репортажів, щоб оскаржити та змінити сприйняття, допомогти постраждалим упізнати себе в історіях і звернутися за підтримкою. Банк безкоштовних стокових зображень має бути позначений невеликим повідомленням про авторське право, що підтверджує авторство оригінальної роботи. Це типові правила для стокової фотографії з контрольованими правами — © Laura Dodsworth.

Список використаних джерел

Кардіфський університет, організація Welsh Women's Aid, NSPCC Wales (доступ здійснено у 2023 р.) «ПОРЯДОК ДЕННИЙ — Онлайн-ресурси для підтримки дітей і молодих людей у побудові позитивних стосунків», доступно за посиланням: <https://agendaonline.co.uk/>

Рада Європи (дату не вказано), Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (неофіційний переклад), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/law-of-ukraine-on-preventing-and-combating-domestic-violence-eng/1680a1dc0e>

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Конвенція Лансароте) (2007), доступно за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=201>

Рада Європи, «Дванадцять кроків на виконання Конвенції Ради Європи щодо запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» (2011), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e809>

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Конвенція Лансароте) — Права дітей (2007), доступно за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=201>

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Конвенція Лансароте) — Каліцтво жіночих статевих органів (2014), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/female-genital-mutilations-istanbul-convention-/168092582d>

Рада Європи, «Рекомендація CM/Rec(2007)13 Комітету міністрів державам-учасницям щодо врахування гендерної проблематики в освіті» (2007), доступно за посиланням: <https://book.coe.int/en/texts-of-council-of-europe-treaties/4246-gender-mainstreaming-in-education-recommendation-cm-rec200713-and-explanatory-memorandum.html>

Рада Європи, «Рекомендація CM/Rec(2009)10 Комітету міністрів державам-членам щодо комплексних національних стратегій захисту дітей від насильства» (2009), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/168046d3a0>

Рада Європи (2011), «Конвенція про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) (CETS № 210) — Стамбульська конвенція», Рада Європи, доступно за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyenum=210>

Рада Європи (2016), «Боротьба із гендерними стереотипами й сексизмом в освіті та за допомогою освіти», Рада Європи, доступно за посиланням: <https://edoc.coe.int/en/gender-equality/6943-combating-gender-stereotypes-and-sexism-in-and-through-education.html>

Рада Європи (2016), «Рівні можливості для всіх дітей: Недискримінація лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуалів (LGBTI) серед дітей та молодих людей», Рада Європи, доступно за посиланням: «Рівні можливості для всіх дітей: Недискримінація лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуалів (LGBTI) серед дітей та молодих людей» (coe.int)

Рада Європи, «Безпека у школі: заходи реагування сектору освіти на насильство, що ґрунтується на сексуальній орієнтації, гендерній ідентичності/самовираженні або статевих характеристиках, у Європі» (2018), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/prems-125718-gbr-2575-safe-at-school-a4-web/16809024f5>

Рада Європи, «Рекомендація CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів державам-учасницям щодо запобігання сексизму та боротьби з ним» (2019), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combat-ing-sexism/168094d894>

Рада Європи, «Гендерні питання. Посібник із протидії гендерно зумовленому насильству, що впливає на молодих людей» (2019), доступно за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/gender-matters>

Рада Європи, «Усі на борту! Прагнення до гендерного балансу в європейському спорті» (2019), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/analytical-report-of-the-data-collection-campaign-all-in-towards-gende/1680971a71>

Рада Європи, «Методичні рекомендації для медіа з розробки стандартів саморегулювання для висвітлення випадків насильства стосовно жінок та домашнього насильства на основі стандартів Ради Європи» (2020), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/vaw-media-guidelines-english/1680a077eb>

Рада Європи, «Загальна рекомендація GREVIO № 1 щодо цифрового виміру насильства щодо жінок» (2021), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

План дій Ради Європи для України: Стійкість, відновлення та відбудова на 2023–2026 рр., (2022), Рада Європи, доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-eng/1680aa8280>

Рада Європи, «Запобігання насильству щодо жінок через формальну та неформальну освіту: Стаття 14 Стамбульської конвенції» (2022), доступно за посиланням: <https://edoc.coe.int/en/violence-against-women/11018-preventing-violence-against-women-through-formal-and-informal-education-article-14-of-the-istanbul-convention.html>

Рада Європи, «Середньостроковий горизонтальний огляд звітів про базову оцінку GREVIO» (2022), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/prems-010522-gbr-grevio-mid-term-horizontal-review-rev-february-2022/1680a58499>

Рада Європи, «Актуальність Стамбульської конвенції у сьогоднішній Україні» (2022), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/ukr-2022-brochure-ic-relevance-en-web-final/1680a9709c>

Рада Європи, «Місце чоловіків і хлопців у політиках гендерної рівності та політиках протидії насильству щодо жінок. Методичні рекомендації. Комітет міністрів, СМ(2023)51» (2023), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/prems-111923-gbr-2573-guideline-cmrec-2023-51-text-bat-a5-web/1680ac7900>, доступ здійснено 19 жовтня 2023 р.

Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами — закріплення прогресу в напрямку припинення насильства щодо жінок і дівчат» (2023), доступно за посиланням: <https://edoc.coe.int/en/violence-against-women/11672-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence-sustaining-progress-towards-ending-violence-against-women-and-girls.html>

Рада Європи, «Гендерна рівність та права жінок. Стандарти Ради Європи» (2023), доступно за посиланням: <https://edoc.coe.int/en/gender-equality/6930-gender-equality-and-women-s-rights-council-of-europe-standards.html>

Рада Європи, «Місце чоловіків і хлопців у політиках гендерної рівності та політиках протидії насильству щодо жінок. Методичні рекомендації. Комітет міністрів, СМ(2023)51» (2023), доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/prems-111923-gbr-2573-guideline-cmrec-2023-51-text-bat-a5-web/1680ac7900>

Рада Європи, «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні — Етап II (COVAW-II)» (2023), ресурси доступні за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/combating-violence-against-women-in-ukraine-phase-ii-covaw-ii>

Cybersafe (2021), «Зміна установок серед підлітків щодо кібернасильства проти жінок і дівчат», доступно за посиланням: <https://www.stoponlineviolence.eu/>

EVAW (2023), «#AboutTime: Цілісний шкільний підхід до припинення насильства проти жінок і дівчат», Коаліція для припинення насильства щодо жінок, доступно за посиланням: <https://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/new-report-its-about-time-a-whole-school-approach-to-ending-violence-against-women-and-girls/>

GREVIO (2019), «Базовий оціночний звіт GREVIO — Португалія», доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/grevio-reprt-on-portugal/168091f16f>

GREVIO (2019), «Базовий оціночний звіт GREVIO — Франція», доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2019-16/168098c61a>

GREVIO (2020), «Базовий оціночний звіт GREVIO — Італія», доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/grevio-report-italy-first-baseline-evaluation/168099724e>

GREVIO (2020), «Базовий оціночний звіт GREVIO — Бельгія», доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-belgium/16809f9a2c>

GREVIO (2020), «Базовий оціночний звіт GREVIO — Іспанія», доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/grevio-s-report-on-spain/1680a08a9f>

GREVIO (2022), «Базовий оціночний звіт GREVIO — Ісландія», доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2022-26-eng-final-report-on-iceland/1680a8efae>

Міністерство культури та інформаційної політики України, «Методичні рекомендації з висвітлення в медіа гендерної рівності, запобігання насильству, проявам сексизму та гендерних стереотипів» (2023), Уряд України, доступно за посиланням: <https://webportal.nrada.gov.ua/strong-prezentovano-metod-ychni-rekomendatsiyi-dlya-media-z-vysvitlennya-gendernoyi-rivnosti-strong/>

ОБСЄ, «Дослідження щодо насильства над жінками в Україні, проведене під керівництвом ОБСЄ. Звіт про добробут та безпеку жінок в Україні» (2019), Організація з безпеки і співробітництва в Європі. Доступно за посиланням: https://www.osce.org/files/f/documents/1/3/440312_0.pdf - англійською мовою, https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf - українською мовою.

Safe to Learn, «Гендерно зумовлене насильство у школах» (2018), UNICEF, доступно за посиланням: <https://plan-international.org/uploads/2023/07/STL-SRGBV-advocacy-briefing.pdf>

UNESCO, «Глобальні методичні рекомендації щодо боротьби зі шкільним гендерно зумовленим насильством» (2016), UNESDOC, доступно за посиланням: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246651>

UNESCO, «Від доступу до розширення прав і можливостей. (2019) Стратегія ЮНЕСКО щодо просування гендерної рівності в освіті і її засобами (2019–2025)», UNESDOC, доступно за посиланням: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000369000>

Університет Ексетеру, «Ініціатива втручання: програма свідків для університетів і коледжів» (2023), доступно за посиланням: <http://law.exeter.ac.uk/research/interventioninitiative/about/about/>

Уряд штату Вікторія, «Методичні рекомендації щодо запобігання насильству проти жінок. Вжиття заходів через громадський спорт» (2022), доступно за посиланням: <https://sport.vic.gov.au/publications-and-resources/Guidelines-for-Preventing-Violence-Against-Women-Taking-Action-Through-Community-Sport>

WAVE, «Запобігання гендерно зумовленому насильству під час війни та поствоєнний період і реагування на нього. Досвід та рекомендації від жіночих ГО» (2022), доступно за посиланням: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_ToolkitWar_EN_220424_web.pdf

WAVE, «Методичні рекомендації для забезпечення дітей і розширення їхніх прав і можливостей» (2022), доступно за посиланням: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_GuideChild_EN_230109_web.pdf

Організація Zero Tolerance, «Медіаресурси про насильство над жінками», доступно за посиланням <https://www.zerotolerance.org.uk/resources/Media-Guidelines-on-Violence-Against-Women.pdf>

Примітки

---

1. Стаття За Стамбульської конвенції (Рада Європи, 2011).
2. Наприклад, див. дослідження, проведене Кейт Довсон, Шивон Гілі-Каллен, Падрейгом Макнілою та Річардом де Віссером, опубліковане у вересні 2023 р., «Експериментальне дослідження щодо вчинення вчителями сексуальних правопорушень у середніх школах Ірландії та Великобританії» (Exploratory Study on Teacher Perpetrated Sexual Misconduct in Irish and UK Secondary Schools), доступне за посиланням <https://www.researchgate.net/publication/373453185>, доступ здійснено 30 вересня 2023 р.
3. Дані наведені в Аналітичній довідці ООН щодо гендерно зумовленого насильства (без дати), доступний за посиланням https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-11/UN%20Policy%20Paper%20on%20GBV_FINAL%20ENG.pdf, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.
4. Цей Закон визначає організаційні та правові принципи запобігання й протидії домашньому насильству та надає вказівки щодо реалізації державної політики у сфері запобігання й протидії домашньому насильству, спрямованої на захист прав та інтересів осіб, що постраждали від такого насильства. Неофіційний переклад доступний на вебсайті Ради Європи: <https://rm.coe.int/law-of-ukraine-on-preventing-and-combating-domestic-violence-eng/1680a1dc0e>, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.
5. Див. переклад на вебсайті Уряду України, опублікований у вересні 2020 року Департаментом комунікацій Секретаріату КМУ <https://www.kmu.gov.ua/en/news/premyer-ministr-zapobigannya-domashnomu-nasilstvuu-ta-zabezpechennya-postrazhdalih-zahistom-sered-zavdan-uryadu>, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.

6. Дані наведено в Інформаційному бюлетені Програми з протидії ГЗН Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA) в Україні за січень 2022 року, доступно за посиланням: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/newsletter-jan_2022_eng_1.pdf, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.
7. Дані наведено на вебсторінці Фонду ООН в Україні у галузі народонаселення, присвяченій гендерно зумовленому насильству в Україні, доступно за посиланням: <https://ukraine.unfpa.org/en/topics/gbv-response-and-prevention-programme>, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.
8. Дані надійшли від Джессі Вільямс, березень 2023 р., журнал «Тайм», у партнерстві з неприбутковою організацією The Fuller Project <https://time.com/6261977/ukraine-women-domestic-violence/>, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.
9. Дані надано Товариством допомоги єврейським іммігрантам (HIAS) та VOICE (2022) у Звіті про експрес-оцінку гендерно зумовленого насильства та сексуального і репродуктивного здоров'я — Звіт про оцінку ситуації в Україні, грудень 2022 р. <https://hias.org/wp-content/uploads/GBV-and-SRH-Rapid-Assessment-Reportfinal.pdf>, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.
10. За даними Фонду ООН у галузі народонаселення у 2015 році, економічні втрати від насильства стосовно жінок в Україні становили приблизно 208 млн доларів США, втрачений економічний продукт оцінювався у 3,7 млн доларів США, а витрати на послуги — близько 14,1 млн доларів США (для порівняння, щорічні витрати через насильство стосовно жінок у Європейському Союзі становлять майже 226 млрд доларів США). За оцінками, через травми, спричинені насильством, в Україні щорічно втрачається близько 103,5 тис. доларів США від скорочення робочих днів, а дві третини постраждалих повідомляють про зниження працездатності через емоційну та психологічну шкоду. Доступно за посиланням https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Economic%20Costs%20of%20Violence_2017_3.pdf доступ здійснено 30 вересня 2023 р.
11. Наприклад, див розділ «Форми гендерно зумовленого насильства під час війни та після неї», с. 18–22, звіт міжнародної мережі «Жінки проти насильства в Європі» (WAVE, 2022a).
12. Наприклад, див. Оціночний звіт по Україні (2022), опублікований як частина Звіту про експрес-оцінку гендерно зумовленого насильства та

сексуального і репродуктивного здоров'я, доступний за посиланням <https://hias.org/wp-content/uploads/GBV-and-SRH-Rapid-Assessment-Reportfinal.pdf>, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.

13. Це відповідає результатам українського дослідження, яке показало, що кожна четверта особа, яка працює в українських компаніях, зазнала домашнього насильства, і три чверті вважають, що це негативно впливає на їхню роботу, проте лише кожна п'ята особа зверталася по допомогу до свого роботодавця (https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/maket_e.pdf).
14. Матеріал викладено на урядовому порталі Міністерства освіти та науки України за посиланням: <https://emergency.mon.gov.ua/educationalsystem/>, доступ здійснено 8 вересня 2023 р.
15. Дані викладено на вебсайті UNICEF за посиланням: <https://reliefweb.int/report/ukraine/widespread-learning-loss-among-ukraines-children-students-enter-fourth-year-disruption-education-enuk>, доступ здійснено 25 вересня 2023.
16. У значній кількості своїх звітів про базову Групу експертів Ради Європи з протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству (GREVIO) наполегливо рекомендувала органам влади включити, посилити або переглянути викладання різних тем, передбачених Статтею 14 Стамбульської конвенції, а також утриматися від посилення чи схвалення стереотипних поглядів або виокремлення конкретних спільнот у матеріалах і програмних документах (Рада Європи, 2022с).
17. У кількох звітах про базову оцінку Група GREVIO підкреслює, що сексуальна освіта може стати засобом для розв'язання деяких питань, передбачених Статтею 14 Конвенції, зокрема, права на особисту недоторканність та уявлення про те, що сексуальне насильство ґрунтується на відсутності вільно наданої згоди (Рада Європи, 2022с).
18. В Україні Закон «Про освіту» визначає безпечне освітнє середовище як сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення

неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, зокрема з використанням кіберпростору, а також унеможлиблюють вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин на території та в приміщеннях закладу освіти. Див. переклад Закону «Про освіту» від Ради Європи за посиланням: [https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)047-e](https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)047-e).

19. Міжнародний жіночий день святкують у багатьох країнах світу. У цей день відзначаються досягнення жінок попри будь-які розділення за національними, етнічними, лінгвістичними, культурними, економічними чи політичними ознаками. Докладніша інформація знаходиться на вебсайті ООН: <https://www.un.org/en/observances/womens-day>.
20. Міжнародний день дівчаток спрямований на визнання прав дівчаток та унікальних викликів, з якими вони стикаються в усьому світі, на необхідність розв'язання проблем, з якими стикаються дівчатка, а також на сприяння розширенню прав і можливостей дівчаток та реалізації їхніх прав людини. Докладніша інформація знаходиться на вебсайті ООН: <https://www.un.org/en/observances/girl-child-day>.
21. Активісти руху за права жінок відзначають 25 листопада як день боротьби проти гендерного насильства з 1981 року — ця дата була обрана на честь сестер Мірабаль, трьох політичних активісток з Домініканської Республіки, які були жорстко вбиті державою. ООН офіційно призначила на цю дату Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок у 2000 році. Докладніша інформація знаходиться на вебсайті ООН: <https://www.un.org/en/observances/ending-violence-against-women-day>.
22. День прав людини відзначає Загальну декларацію прав людини, що закріплює права, якими наділена кожна людина незалежно від раси, кольору шкіри, релігії, статі, мови, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, суспільного або іншого стану. Докладніша інформація знаходиться на вебсайті ООН: <https://www.un.org/en/observances/human-rights-day>
23. Українська маркетингова група у співпраці з Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» України на замовлення Фонду ООН у галузі народонаселення провели дослідження серед професіоналів в Україні щодо важливості політики компанії, навчання та підтримки працівників. Дослідження було опубліковано у 2019 році та доступне за посиланням: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/maket_e.pdf, доступ здійснено 25 вересня 2023 р.

24. Публікація на сайті Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення про презентацію Методичних рекомендацій для медіа з висвітлення гендерної рівності. Текст Методичних рекомендацій доступний для скачування за посиланням: <https://webportal.nrada.gov.ua/strong-prezentovano-metodychni-rekomendatsiyi-dlya-media-z-vysvitlennya-gendernoyi-rivnosti-strong/>
25. «One thousand words» — це банк безкоштовних стокових зображень, які демонструють реалії домашнього насильства, для використання журналістами й іншими особами. Для їх використання необхідно лише вказати автора зображення із коротким повідомленням про авторське право, що підтверджує авторство оригінального зображення. Це типові правила для стокових фотографій, що охороняються авторським правом:
© Laura Dodsworth

Ця дорожня карта для освітян має на меті підтримку протидії насильству стосовно жінок та дівчат та сприяти гендерній рівності. У відповідності до статті 14 Стамбульської конвенції, цей контрольний список розроблений для українських фахівців, які працюють як в сфері формальної, так і неформальної освіти.

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини - договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

[#istanbulconventionsaveslives](https://twitter.com/istanbulconventionsaveslives)

[#CoeCOVAW](https://twitter.com/CoeCOVAW)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE